

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
Історичний факультет
Кафедра історії та етнології України

Борисенківські ЧИТАННЯ

Збірник тез II Всеукраїнської наукової
конференції
м. Київ, 22 листопада 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
Історичний факультет
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
Факультет історії, бізнес-освіти та права
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Історичний факультет
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет історії і міжнародних відносин
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Історичний факультет
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Факультет національної безпеки, права
та міжнародних відносин

ЗБІРНИК ТЕЗ
II Всеукраїнської наукової конференції
«БОРИСЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ»
22 листопада 2024 року
м. Київ

Київ – 2024

УДК 94(477+100)+37.016:94]:005.745

Б82

«Борисенківські читання»: Збірник тез II Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 22 листопада 2024 року). Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 284 с.

Матеріали конференції містять тези доповідей учасників II Всеукраїнської наукової конференції «Борисенківські читання». Тематика конференції охоплює дослідження з актуальних проблем історії України та етнології, всесвітньої історії та міжнародних відносин, а також методики та методології історії.

Збірник призначений для широкого кола науковців, студентів, аспірантів, викладачів та усіх, хто цікавиться історією.

*Рекомендовано до друку Вчено радою історичного факультету
імені Михайла Драгоманова
(протокол № 5, від 18 грудня 2024 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Мелещенко Т.В. – кандидат історичних наук, професорка

Візер С.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Телегуз І.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Перепелюк О.М. – доктор філософії (історія та археологія), доцентка

Бакка Т.В. – кандидат педагогічних наук, доцентка

Упорядники:

Візер С.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Телегуз І.О. – кандидат історичних наук, доцентка

Технічне оформлення:

Похиль С.С.

Рецензенти:

Щербак В.О. – доктор історичних наук, професор

Дробот І.І. – доктор історичних наук, професор

Тези подано в авторській редакції, автори матеріалів несуть відповідальність за подану інформацію, достовірність наведених фактів та посилань у текстах. Точки зору авторів публікацій можуть не збігатися з поглядами редакційної колегії.

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2024

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОВІДНИКІВ У США: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ (XX – ПЕРША ЧВЕРТЬ XXI СТ.)

*Подобєд Олена,
доктор історичних наук, доцентка
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ*

Анотація. Розвідка присвячена Морській національній пам'ятці «Папаханаумокуакеа» та державному заповіднику «Україна», історія яких пов'язана з українцями Юрієм Лисянським та Агап'єм Гончаренком.

Ключові слова: державний заповідник, Юрій Лисянський, Агап'ій Гончаренко, США.

У США нараховується понад 60 державних заповідників і національних парків. Вони покликані зберігати природу й історико-культурну спадщину країни. Історія кількох заповідників, що розташовуються у штатах Гаваї та Каліфорнія, пов'язана з українцями.

У 2006 р. у США було засновано Морську національну пам'ятку «Папаханаумокуакеа» [2; 3], що зарахована до списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. Вона охоплює понад 1,5 млн км² вод Тихого океану, зокрема десять островів і атолів північно-західних Гавайських островів. Серед переліку островів привертає увагу острів Лисянського, що розташовується на північний захід від м. Гонолулу. Він названий на честь його першовідкривача Юрія Лисянського (1773-1837), одного з перших українців, який ступив на американську землю.

Юрій Лисянський народився у Ніжині у родині нащадків українських козаків. Сьогодні у його батьківському будинку, що дивом зберігся до наших днів, планують створити меморіальний музей. У 1788 р. закінчив Морський кадетський корпус у Санкт-Петербурзі. Брав участь у російсько-шведській війні, служив на бойових кораблях Балтійського флоту, проходив морську службу у Великій Британії. Протягом 1803-1806 рр. разом із А. Крузенштерном на кошти Російсько-американської торговельної компанії здійснив навколосвітню експедицію. Лисянський став першим українцем, якому вдалося здійснити навколосвітню подорож. У 1805 р. його корабель сів на міліну на одному із безлюдних піщано-коралових островів Тихого океану. За таких обставин Юрію Лисянському судилося відкрити острів, який згодом отримав його ім'я. За час навколосвітньої експедиції Ю. Лисянський уточнив карту світу, описав два острови Аляски Кадьяк і Сітка, проводив океанічні, гідрографічні й метеорологічні дослідження, зібрав найбільшу в Російській

імперії етнографічну колекцію та колекцію коралів і мушель [1]. Внесок Лисянського у географічну науку, океанологію, етнографію важко переоцінити.

Політично острів Лисянського спочатку належав Королівству Гаваї, згодом Республіці Гаваї, а від 1898 р. – США. У 1909 р. указом президента США Теодора Рузвельта було створено Заповідник птахів Гавайських островів (від 1940 р. – Національний заповідник дикої природи Гавайських островів), до складу якого увійшов і острів Лисянського. На початку XXI ст. на його основі було засновано Морську національну пам'ятку «Папаханаумокуакеа», яка покликана охороняти й досліджувати природні комплекси регіону.

Історія державного заповідника «Україна», що розташовується неподалік Сан-Франциско (штат Каліфорнія) пов'язана з ім'ям Агапія Гончаренка (справжнє ім'я та прізвище – Андрій Гумницький, 1832-1916). А. Гончаренко народився у с. Кривин Київської губернії в родині священника. У 1853 р. закінчив Київську духовну семінарію. Від 1857 р. перебував за кордоном: Греція, Велика Британія, Палестина, Єгипет та ін. Від 1865 р. жив у США, де став першим українським православним священником і першим українським журналістом. Агапія Гончаренка вважають засновником української діаспори на Американському континенті. Видавав газету «Alaska Herald» (1868 – 1872) – перший часопис у США, на шпальтах якого друкувалася інформація про Україну. У 1873 р. купив ділянку землі у штаті Каліфорнія біля м. Гейвард і заснував хутір «Україна» [4]. Тут він прожив разом із дружиною решту життя.

У 1999 р. у цій місцевості було засновано державний заповідник «Україна». Сьогодні на території заповідника збереглися могили подружжя Гончаренків, а від їхнього невеликого будинку залишився лише фундамент, який ледь проглядається за бур'янами. На часі створення меморіального музею. Наукова інституція зберігала би пам'ять не лише про А. Гончаренка, якого за життя дуже поважали країни, а й розповідала про історію української громади у Каліфорнії та імміграційну політику США, стала би привабливим туристичним об'єктом.

Таким чином, Морська національна пам'ятка «Папаханаумокуакеа» та державний заповідник «Україна» у США зберігають пам'ять про українців першовідкривача Юрія Лисянського та засновника української діаспори в країні Агапія Гончаренка.

Список джерел та літератури

1. Чорна С. Юрій Лисянський з Ніжина обійшов навколо світу на два тижні раніше за Крузенштерна. *Голос України*. 2020. 13 березня. URL: <http://www.golos.com.ua/article/328852>
2. Amending proclamation 8031 of June 15, 2006, to read, «Establishment of the Papahānaumokuākea Marine National Monument». URL:

https://web.archive.org/web/20090326075903/http://www.interior.gov/news/07_News_Releases/Proc3207.pdf

3. Papahanaumokuakea Marine National Monument. URL: <https://www.papahanaumokuakea.gov/>

4. Staff H. Agapius Honcharenko: Priest, Printer, Activist, and Farmer. URL: <https://www.haywardareahistory.org/agapius-honcharenko>

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТАКОБУДУВАННІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ВНЕСОК ФЕДОРА ТЕРЕЩЕНКА

*Плечко Світлана,
здобувачка вищої освіти IV курсу бакалаврату
Історичного факультету
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник:
доктор філософії (Історія та археологія)
Перепелюк Ольга
м. Київ*

Анотація. Дослідження зосереджене на постаті молодого підприємця Федора Федоровича Терещенка та його інноваційних перетворень у сфері літакобудування. У роботі досліджуються основні події та надбання генія української авіації.

Ключові слова. Літакобудування, майстерня, аеровипробування, Терещенки.

Федір Федорович Терещенко, онук Артемія Терещенка, не лишався осторонь свого часу. Споглядаючи надзвичайний успіх своїх родичів та маючи відповідне фінансове забезпечення та освіту, Федір поринув у свою, особисту галузь, яку з надзвичайною натхненністю почав розвивати. Опинившись без батьківської опіки в дуже ранньому віці, Федір отримав весь спадок своєї гілки роду.

Вступивши до Київської політехніки, де вивчав механіку та інженерію, захопився авіацією. Початок цьому поклав університетський гурток авіалюбителів, який у майбутньому зіграє ключову роль в авіаційному становищі України [1, с. 63].

Після невдалого одруження на похресниці імператриці Федір оселяється у своєму родовому маєтку в Червоному на Житомирщині та починає свою справу зі створення власних літаків. Переобладнавши старий батьківський іподром на